

REPREZENTĂRI ALE ȚĂRANULUI ÎNSTĂRIT DIN RASSM ÎN CARICATURA DIN PRESA TIMPULUI

Alexandru MOLCOSEAN

Universitatea de Stat din Moldova
Chișinău, Republica Moldova

Autorul corespondent: Molcosean Alexandru, e-mail: molcoseanalexandru@gmail.com

REPRESENTATIONS OF THE WEALTHY PEASANT FROM MASSR IN THE CARICATURE FROM THE PRESS OF THE TIME

Abstract: *This study represents an incursion in the written press of the Moldovan Autonomous Soviet Socialist Republic. The goal of the start of research is to analyze the caricatures that have in the thematic epicenter the image of the wealthy peasant (kulak). Ultimately, the author tries to answer to the question: Were there between 1924 and 1932 Moldavian kulaks in MASSR?. Following the systematic attention of the details, the conclusions drawn from this approach highlight the fact that the content of the caricatures in the newspapers on the left side of the Nistru river was not reported the presence of the Moldavian kulaks.*

Keywords: *kulak, propaganda, weekly periodical, caricatures, class enemy, repressive policy.*

Rezumat: *Acest studiu reprezintă o incursiune în domeniul presei scrise din Republica Autonomă Sovietică Socialistă Moldovenească. Scopul demarării cercetării vizează analiza caricaturilor care au în epicentrul lor tematic imaginea țăranului înstărit (culacul). În ultimă instanță, autorul încearcă să răspundă la întrebarea: Au existat în perioada anilor 1924 – 1932 culaci moldoveni în RASSM?. În urma sistematizării detaliilor, concluziile care rezidă din acest demers scot în evidență faptul că în conținutul caricaturilor existente în ziarele difuzate în stânga Nistrului nu a fost semnalată prezența culacilor moldoveni.*

Cuvinte-cheie: *culac, propagandă, periodic săptămânal, caricaturi, dușman de clasă, politică represivă.*

Introducere

Revoluția bolșevică din octombrie 1917 va marca geneza unui segment cronologic care, văzut din perspectivă socială, se va caracteriza prin dictatura proletariatului însoțită inevitabil de elemente specifice luptei de clasă. Începând cu anul 1924 ideologia marxist-leninistă va cunoaște o puternică germinație în stânga Nistrului. Republica Autonomă Sovietică Socialistă Moldovenească (RASSM) din componența Ucrainei va fi transformată într-un veritabil poligon de amorsare a ipotezelor înaintate de teoreticienii socialismului. Prin urmare, noua republică înfiptă ca un spin în coasta Regatului României Mari va trece printr-un amplu proces de ordin propagandistic intentat de Uniunea Sovietică în vederea destabilizării elementului social. Nu în ultimul rând, locuitorii acestei palme de pământ vitregită de răzmerițele vremii se vor pomeni

„angajații” tribunalului bolșevic în vederea depistării „ereticeilor” cunoscuți sub denumirea de *culaci* sau, în spațiul românesc, țăranul înstărit era numit *chiabur*.

În cadrul acestui studiu urmărim să analizăm ipostazele în care este surprins țăranul înstărit din RASSM prin intermediul caricaturilor publicate în presa timpului. Totodată, ne vedem puși în fața unei întrebări fundamentale: Au existat în perioada anilor 1924 – 1932 culaci moldoveni în RASSM? Intenționăm să găsim răspunsul căutat în urma analizei detaliilor care îl alcătuiesc pe temutul asupritor al țăranilor mijlocași și săraci.

Abordări teoretice ale caricaturii

Element vizual care, prin modul în care este realizat oglindește într-o formă satirică diverse probleme dintr-o societate. Caricatura este probabil instrumentul cel mai eficient atunci când vine vorba ca mesajul pe care îl transmite să poată fi perceput de toate categoriile sociale. Cunoscută în ziaristică ca „desenul-șarjă, desenul-ilustrație, desenul-simbol” și realizată prin intermediul „desenului laconic și a liniilor reușite” [1] caricatura, înlocuiește mesajul scris care, în unele cazuri poate fi de prisos sau chiar ineficient. Într-o societate în care numărul persoanelor analfabete în anul 1926 constituia 63,1% dintre care, „ucrainenii alfabetizați însumau 36,6%, ruși – 44,3%, evrei – 62,0%, nemți – 66%, iar moldovenii care știau a citi reprezentau doar 25,8%” [2], a răspândi în sânul comunității din RASSM mesaje propagandistice însoțite numai de text putea fi catalogată ca o gravă eroare de ordin strategic. Conform datelor prezentate de cercetătoarea Elena Negru, în anul 1926 ca urmare a hotărârii adoptată la 29 septembrie aceluiaș an „Despre măsurile pentru înfăptuirea învățământului general pe teritoriul RASSM” urmau să beneficieze de instituții de învățământ și personal calificat doar „204 din cele 687 de localități” [3] câte erau la activ în republică. Ponderea elevilor moldoveni cu vârste cuprinse între 9-17 „constituia numai 15,5%” [4]. Prin urmare, atestăm în presa timpului din RASSM în primii ani de instituire a puterii sovietice abundența articolelor care sunt însoțite de caricaturi umoristice, scheme prin intermediul cărora sunt redate diferite rezultate de ordin social-economic, fotografiile și desene reprezentative. După anul 1930, conținuturile ziarelor *Moldova Socialistă*, *Drumul leninist*, *Drumul socialist*, *Ofensiva socialistă*, *Lupta leninistă*, *Comsomolistul Moldovei* etc. înregistrează o pondere mai mare a textului în detrimentul reprezentărilor grafice. Acest lucru poate fi explicat prin prisma faptului că, în urma deciziei „Biroului Politic al CC al PC (b) al Uniunii Sovietice din 30 ianuarie 1930 „Cu privire la măsurile de lichidare a gospodăriilor culăcești din raioanele colectivizării totale” [5], culacii nu au mai fost tolerați de sovietici și, prin urmare, a fost necesară adoptarea unei noi poziții față de elementele dușmănoase. Prima acțiune de strămutare forțată a țăranilor înstăriți în nordul Rusiei a avut loc în februarie 1930, atunci când „851 (iar după alte date 689)” [5] de țărani din RASSM au fost expulzați în afara granițelor acesteia.

Caricatura servește interesul de ordin propagandistic, deoarece „spre deosebire de scris, care presupune ca cel căruia i se adresează să știe să scrie, să citească și să înțeleagă mesajul, imaginea este mai ușor de înțeles și are o mai mare putere de convingere îndeplinind simultan două condiții esențiale: funcționalitate și caracter estetic” [6]. Fiind o sursă istorică reprezentată într-un mod inedit, caricatura este un martor ocular care oferă „informații importante cu privire la politicieni, ideologii, credințe și prejudecăți, elemente care dau o lumină vie asupra evenimentelor politice pe care acestea le descriu” [7].

Cercetătoarea lituaniană Evija Zača menționează în articolul intitulat *Caricature as a creative work for its creator and viewer* (din lb. engl. Caricatura ca operă creativă pentru creatorul și privitorul său): „Caricaturile au devenit o oglindă distorsionată care arată o realitate deformată,

dar încă destul de prezentă" [8]. În publicația *Caricatura, lirica și afișele electorale ca forme ale confruntărilor partizane în alegerile generale din 1937 din România* Mihai Chirvăsuță citează opinia cercetătoarei Tese Wintz Neighbor pe marginea caricaturii, care afirmă că „spre deosebire de un editorial, caricatura are puterea de a diseca aproape instantaneu o problemă politică, aceasta putând fi mult mai veridică și mai înțeleasă decât sute de cuvinte de analiză politică dintr-un anumit text” [7]. În studiul *Colectivizarea și lupta de clasă în caricatura din presa vremii, 1949-1959*, Oana Ilie punctează asupra faptului că „un procent mare, între 60-90%, din totalul informațiilor prelucrate de scoarța cerebrală sunt de natură vizuală, de aceea propaganda prin imagini a avut mereu un mai mare impact asupra omului [6].

Conchidem asupra faptului că reprezentările grafice realizate într-un mod satiric sau umoristic, însoțite sau nu, de mici texte care ilustrează un eveniment, un individ sau o ideologie, au constituit de-a lungul timpului resortul care a ajutat grupul politic sau individul aflat la conducerea unui stat să propage în societate un mesaj ideologic ușor de recepționat și ulterior asimilat. Acest lucru este demonstrat prin campaniile de ordin social din URSS care au înregistrat rezultate „pozitive”. Primul și cel mai elocvent fenomen social a luat naștere în anii `20 ai secolului XX – *ascuțirea luptei de clasă*. Acest mecanism a urmărit două scopuri bine definite: realizarea procesului de colectivizare a agriculturii și lichidarea dușmanului de clasă (culacul).

Culacul – descriere generală

În goana după identificarea elementelor dușmănoase, autoritățile sovietice au declanșat în secolul XX o nouă „vânătoare de vrăjitoare”. Prin intermediul materialelor propagandistice distribuite cu ajutorul presei, a foilor volante, gazetelor de perete, afișelor, materialelor didactice etc. s-a încercat creionarea portretului fizic al culacului. La prima vedere, acesta este reprezentat în propaganda vizuală ca „un individ îmbrăcat în culori sumbre (negru, gri, maro) [...], este urât, respingător, aducând a spirit malefic (vârcolaci, moroi) prin modul în care le sunt desenate fețele (grotești) și mâinile uscate și contorsionate ca ramurile copacilor bătrâni. Chiaburul (culacul) este gras, pleșuv și plin de riduri. Are ochii înfundați în cap și o privire tulbure, plină de ură. Fața este rotundă, nasul gros, dinții subțiri și rari” [6]. În multe imagini culacul are un surâs batjocoritor (rânjet) atunci când în fața acestuia se află țărani nevoiași veniți să cerșească pâine. Propaganda sovietică l-a asemuit în unele cazuri pe acest individ cu vietăți dăunătoare activității umane. În anul 1922 (imediat după declanșarea NEP-ului) un poster al cărui autor este Victor Deni (Виктор Дени) îl prezintă pe culacul mare și gras așezat pe un tron constituit din saci cu cereale, totodată, acesta este înconjurat de o pânză de păianjen deasupra căruia atârână inscripția în limba rusă *ХЛЕБНЫЙ ПЛУК* (din lb. rus. Păianjenul de pâine). În alte cazuri, detaliile care immortalizează culacul constituie o punte dintre om și porc. Animal cunoscut pentru capacitatea acestuia de a se îngrășa într-un timp relativ scurt (probabil din cauza faptului că este egoist și hărpăreț) și modul de viață pe care-l duce înconjurat de murdărie.

O descriere detaliată a moșierului rus din secolul XX este expusă în opera *Uragan asupra Europei* (aut. Vintilă Corbul și Eugen Burada). Pasajul îl prezintă pe Piotr Kuzmici Garbov care „avea mâinile păroase, mari ca niște lopeți; picioarele scurte, butucănoase, îi susțineau corpul vânos, masiv, ca de urs; gâtul gros, înfășurat iarna, vara cu un fel de năframă în loc de cravată, sprijinea un cap bolovănos, cu un nas mare, rotund și roșu, ce contrasta cu barba pătrată, înspicată cu alb, și cu părul tuns cu oala, țărănește. Țărănească îi era și cămașa, încheiată pe o parte, împodobită cu tivuri florale, rusești, cu poalele scoase în afara pantalonilor, port la care renunțaseră mai toți negustorii înstăriți. Hainele lungi, comode, din stofă groasă, dar de bună calitate, cădeau

pe trupul său otova, ca pe o sperietoare. În orice ocazie era încălțat cu cizme. Până și la solemnități, când avea obligația să-și pună pantaloni lungi, îi purta peste carâmbi” [9]. În procesul de analiză a materialelor propagandistice vizuale constatăm că detaliile definatorii pentru ilustrarea „dușmanului de clasă” prezentate de autorii lucrării *Uragan asupra Europei* sunt repetitive. Rezumând cele expuse anterior, reprezentarea plastică a culacului urma un șablon bine definit pentru a exclude eventuale erori.

Foștii proprietari funciari din Imperiul Rus care, peste noapte au devenit pradă pentru clasa proletariatului sunt înfățișați de autorii materialelor propagandistice ca fiind într-o strânsă alianță și cu alte elemente dușmănoase poporului: monarhia și clerul. În primul caz, moșierii ruși erau protejați de puterea țaristă deoarece erau angrenați direct în mecanismul economic al imperiului. În al doilea caz, Biserica, ca instituție a statului, era direct cointeresată să-i facă aliați pe moșieri, ultimii contribuind intens cu donații generoase care augumentau bugetul. Prin urmare, un afiș propagandistic din 1918 reprezintă acest trio al societății înstărite intitulat *Царь, поп и кулак* (din lb. rus. Țarul, popa și culacul) fiecare dintre cele trei personaje având reprezentate trăsături distinctive pentru a facilita recunoașterea acestora în mediul social. Nu în ultimul rând, merită menționat un detaliu predominant care însoțește imaginea fizică a culacului și anume – arma de foc. Unealtă aducătoare de moarte, aceasta se află la brâul posesorului mereu pregătită pentru utilizare. Însuși termenul rusesc *кулак* desemnează *pumnul* – „palmă închisă, cu degetele îndoite și strânse” [10]. Cuvânt peiorativ atribuit foștilor moșieri care, în multe cazuri manifestau o violență fizică sporită la adresa țăranilor dependenți (iobagul) de pământul acestuia. Prin urmare, inclusiv denumirea acestei categorii sociale urmărește să scoată în evidență caracterul nemilos și brutal specific ființelor inumane.

„Culacul” din RASSM

În perioada anilor 1924-1940 atestăm prezența unui număr sporit de ziare care difuzau în mod expres deciziile luate la Moscova. Prin urmare, ziarul *Plugarul Roș* (versiunea ucraineană – *Cervonii Oraci*) a fost periodicul Partidului Comunist (b) din întreaga RASSM. Din anul 1930, denumirea *Plugarul Roș* a fost schimbată în *Moldova Socialistă*. Pe lângă acesta au mai existat și ziare raionale care preluau o parte din informațiile expuse în *Plugarul Roș/Moldova Socialistă*. Pentru o imagine mai clară prezentăm denumirea celor mai relevante ziare pentru formarea unei imagini geografice de ansamblu și locul editării acestora.

Nr.	Denumirea ziarului	Locul editării
1.	Plugarul Roș	Balta
2.	Moldova Socialistă	Tiraspol
3.	Drumul leninist	Camenca
4.	Drumul socialist	Rîbnița
5.	Lupta leninistă	Dubăsari
6.	Năvălirea socialistă	Grigoriopol
7.	Ofensiva socialistă	Grigoriopol
8.	Comsomolul Moldovei	Tiraspol
9.	Colhoznicul prinestrean	Slobozia
10.	Calea bolșevică	Grigoriopol
11.	Calea stalinistă	Slobozia

Tabelul 1. Ziare din RASSM (1924-1940)

Presa scrisă a reprezentat principalul instrument propagandistic pentru a crea tensiuni sociale în stânga Nistrului. Scopul primordial a vizat marginalizarea cât mai puternică a țăranilor înstăriți care întruchipau elemente capitaliste. În ziarul *Cervonii Oraci*, nr. 18 din 1926 [11] este redat un desen care surprinde interiorul unei camere iar pe o laviță stă așezat plin de importanță un culac. Vestimentația este alcătuită din cizme în care sunt băgați pantalonii; peste cămașa de corp este îmbrăcată o vestă cu mânecile scurte care stă să plesnească din cauza burții imense. Pe perete, în spatele personajului sunt atârdate trei icoane și o candelă (aluzie subtilă la cultul religios practicat de bogătași). Personajul este bărbos și tuns „cu oala”. În fața acestuia stă un țăran sărac (cotul hainei este cârpit la fel ca și călcâiele încălțărilor) care se milogeste în fața culacului. La subsolul imaginii depistăm textul scris în limba ucraineană: „Culacul le dă pe datorie săracilor” iar aceștia la rândul lor rămâneau datori vânduți. În numărul 22 [12] al aceluiași ziar, depisăm un culac care, din cauza corpului imens, nu poate să intre pe ușa sovietului sătesc. Stilul vestimentar este respectat întocmai ca cel descris anterior, excepție face aici cămașa pestriță ieșită din pantaloni. O astfel de haină este înfrumusețată de obicei cu motive florale. Menționăm că imaginea este reprodusă exact în numărul 7 (179) în ziarul *Plugarul Roș* din 1927 [13].

Pentru a evita căderea țăranilor în zona de influență a bogaților, autorii unei alte caricaturi au încercat să transmită un puternic mesaj pe marginea încurajării constituirii cooperativelor de credit [14]. În prima parte a imaginii este redat un cuplu de bătrâni săraci care se poclonesc smeriți în fața unui culac care îi privește sfidător din pragul casei sale. Deasupra ușii este atârnată o inscripție cu prenumele și numele proprietarului casei – I. Grabilov. Subtilitatea acestui mesaj derivă din prefixul numelui: *Грaбумь* (din lb. rus. *grabiti* – a jefui). Scena este însoțită de textul „În satul unde nu-i cooperativă”. În a doua parte a caricaturii este reprezentat un deget care-l îndrumă pe sătean să meargă la tovărășia de credit pentru a se împrumuta cu bani. La subsol este scris „În satul unde este cooperativă”. Mesajul caricaturii urmărește să-i avertizeze pe săteni despre consecințele nefaste care vor urma dacă vor lua bani cu împrumut de la culac. În acest caz, identificăm una dintre categoriile periculoase de culaci – *culacul cămătar*.

„Cruciada” declanșată împotriva culacilor a căzut pe umerii celor două pături sociale care alcătuiau fundamentul solid al socialismului: țăranii mijlocași și săraci. În acest caz identificăm o caricatură [15] care ilustrează din profil doi bărbați, identici la prima vedere, care-și dau mâna. Personajul din dreapta privitorului are vestonul cârpit – detaliu care sugerează că acesta este săracul, celălalt fiind mijlocașul. Judecând după înfățișarea acestora, chipurile lor amintesc de fizionomia moșicului rus. Prins între mâinile viguroase ale celor doi, depistăm un mic culac cu ochii ieșiți din orbite care se zbate încercând să se elibereze din strânsoare. O altă caricatură [16] surprinde doi țărani pe un câmp, care prin gestul mâinii întinse a unuia dintre cei doi, deducem că aceștia poartă o conversație care are drept temă *pământul*. În spatele celor două personaje, în plan principal este creionat un culac speriat având fața schimonosită de griji. Odată demarat procesul de colectivizare a pământului și trecerea acestuia în folosul statului, este evident faptul că lovitura cea mai puternică o primeau acei țărani care dețineau suprafețe importante de teren, suprafețe de care, în scurt timp urmau să fie deposedați. Cei care nu aveau mai nimic de pierdut erau țăranii mijlocași și săraci care abia așteptau să intre în colhozuri.

Instituirea puterii sovietice în RASSM a condus la introducerea legilor care favorizau categoriile sociale sărace (modalitatea de obținere a împrumutului, reducerea impozitului în natură, încadrarea săracilor în tovărășiile de mașini și tractoare etc.) dar, în același timp, legislația urmărea să îngenuncheze gospodăriile culăcești. Săracii erau încurajați să adere la uniunile

țărănești pentru a beneficia de anumite privilegii. O caricatură (constituită din două părți) publicată în numărul 98 (132) [17] al ziarului *Plugarul Roș* redă un culac din profil (desenat intenționat în această poziție pentru a-i scoate în evidență corpul masiv și burta enormă) care privește de sus un țăran sărac. Cel din urmă stă cu chipiul în mâini adoptând o atitudine smerită. În partea a doua a imaginii țăranul are o poziție triumfătoare, fluturând în mână legea Uniunii Muncitorilor Agricoli. Culacul este ilustrat stând cu fața spre cel care privește imaginea (în felul acesta observăm un personaj mai slab decât în prima parte a caricaturii), picioarele acestuia par să nu-l mai țină deoarece tremură și, cu o față necăjită, acesta deschide portmoneul pentru a scoate banii.

Țăranii înstăriți au fost discriminați și în procesul electoral. Un titlul scris cu litere îngroșate al unei caricaturi anunță alegătorii: „Iaca pe cine nu trebuie de ales la cârma cooperăției” [18]. Lista, alcătuită sub forma unor portrete îi prezintă pe cei „necuviincioși” pentru a ocupa un post atât de important. În primul rând este reprezentat culacul, urmat de alcoolice, popă, tâlhar, lenos și fostul jandarm român. În procesul de organizare al alegerilor pentru sovietul sătesc, culacii sunt etichetați ca fiind corupători. Mituind alegătorii (în persoana săracilor) cu băuturi alcoolice, aceștia speră că vor fi votați pentru a câștiga locuri în soviet. O caricatură tematică îl prezintă pe culac care, cinstindu-l pe țăranul sărac îi spune: „E sama Ion, nu uita la realegeri să ridici mâna și pentru mine” [19]. La prima vedere, judecând după trăsăturile faciale a celor două personaje este puțin probabil ca aceștia să fie moldoveni, balanța etnică înclinând în favoarea cazacilor.

Cu scopul de a minimaliza influența producătorilor individuali pe piața de desfacere, în Uniunea Sovietică au luat naștere cooperativele. V.I. Lenin, în articolul său intitulat *Despre cooperăție* [20] motivează importanța practică a unor astfel de centre de comerț pentru a nu-i oferi posibilitatea țăranului înstărit să-și realizeze marfa proprie. În acest caz, cooperativa de consum vindea produse la un preț mai mic față de producătorul individual. În consecință, țăranii considerau mai avantajos să achiziționeze mărfuri de la stat decât de la vecinul lor târgoveț. O caricatură din 1927 [21] explică acest procedeu de ordin economic, reprezentând o balanță al cărui braț apasă culacul pentru a-l nimici. Textul care însoțește imaginea sugerează următoarea idee: „Prețurile mari – bucuria culacului; Prețurile mici – nevoia culacului”. Mesajul principal urmărind să scoată în evidență faptul că bogătașii caută cu orice preț să profite de pe urma țăranului sărac, folosindu-se de munca acestuia. O astfel de exploatare a păturii sociale de jos este prezentată grafic într-o modalitate satirică în numărul 20 (192) al ziarului *Plugarul Roș* din 1927 [22]: un culac fioros ține coarnele unui plug la care este înhămat un țăran desculț care trage utilajul în sudoarea frunții. Prin intermediul acestei caricaturi s-a dorit inflamarea și mai puternică a relațiilor sociale. Din punct de vedere psihologic, în mintea țăranului din RASSM trebuia să încolțească indignarea în momentul în care acesta ajungea să conștientizeze că pentru culac, el nu valora mai mult decât o vită de tracțiune.

În anul 1930, autoritățile sovietice demarează o nouă strategie în vederea extirpării din rădăcină a primejdiosului culac – *ascuțirea luptei de clasă*. Un organ special creat pentru îndeplinirea acestui scop a fost CNS. Abrevierea își are originea din limba ucraineană – KHC (*Комітету незаможних селян*). *Comitetul țăranilor nevoiași*, cunoscut și sub denumirea de *comnezam*, a funcționat în Ucraina în perioada anilor 1920 – 1933, principala sa misiune viza să provoace tensiuni între țăranii săraci/mijlocași și cei înstăriți. Astfel de comitete recurgeau adeseori la acte de violență îndreptate la adresa culacilor fiind ferm convinși că se află sub protecția deplină a puterii sovietice. În efortul de a-i atrage pe majoritatea țăranilor în colectivele de muncă, bolșevicii au demarat o intensă mecanizare a sectorului agrar. Atrăși de puterea și eficacitatea mașinilor agricole (tractoarele), țăranii începeau să depună cereri de intrare în colhoz. Merită să

menționăm faptul că achiziționarea tractoarelor era restricționată pentru gospodăriile culăcești. Astfel de utilaje puteau fi cumpărate de colectivele de muncă prin intermediul creditelor obținute de la cooperativa de credit sau de la Banca Agricolă de Stat.

La aniversarea a 10 ani de la constituirea *comnezam*-ului, o caricatură [23] sugestivă îl prezintă pe țăranul sărac la volanul unui tractor care nimicește sub șenilele sale de fier cupolele unei biserici. În fața utilajului agricol, urmând să fie distruse, sunt desenate trei personaje: culacul, popa și alcoolicul. Pe capota tractorului sunt reprezentate cele două unelte specifice comunismului: secera și ciocanul. În partea frontală a utilajului este scrisă cu litere îngroșate abrevierea KHC. Comitele țăranilor nevoiași, o intensă mecanizare a agriculturii, tulburări sociale în mediul rural, acestea au fost doar câteva dintre acțiunile autorităților sovietice în procesul de acaparare a proprietăților individuale de la cei care se opuneau cu vehemență procesului de colectivizare.

Predarea obligatorie a cotei de cereale la stat a mai constituit încă o lovitură dură la adresa țăranului gospodar. În acest caz depistăm o caricatură care prin modul în care este realizată putea fi utilizată cu succes în calitate de material didactic în procesul de instruire a lucrătorilor de la punctul de colectare a cerealelor [24]. În plan principal depistăm un culac (inclusiv pe vestonul acestuia este inscripționat cuvântul *Кулак*) care ține cu ambele mâini sacul cu cereale îngropat pe jumătate în pământ. Autorul desenului sugerând ideea că țăranul bogat are tendința de a livra doar jumătate din cantitatea prestabilită, motivând că „atâta are”, de facto, cealaltă jumătate este ascunsă (în cazul de față – îngropată). Nu în ultimul rând, culacii au fost suspectați că îi mituiau pe agenții însărcinați cu stabilirea cotelor de impozitare a cerealelor. Prin urmare, o caricatură publicată în anul 1930 în ziarul *Moldova Socialistă* [25] și reprodusă ulterior în 1931 în periodicul *Drumul socialist* [26], îl surprinde pe agentul punctului de colectare a cerealelor care privește printr-un ochi și se preface că „nu vede” culacul din fața lui care tronează pe o grămadă imensă de saci. Autorul desenului alcătuiind un monolog pe care-l poartă „oportunistul” însărcinat cu depistarea bogaților: „Undi îi oari bogătașu` șel di ascundi pâni?”.

În conținutul acestui studiu autorul a semnalat prezența celor doi piloni care susțineau existența în societate a culacilor – clerul și monarhia. Autoritățile sovietice au urmărit să „ajusteze” în unele cazuri imaginea personajelor dăunătoare societății socialiste. De exemplu, în stânga Nistrului, în perioada electorală, susținătorii bogătașului în vederea accederii acestuia în calitate de membru al sfatsatului (sovietul sătesc) au fost catalogați ca fiind popa, fostul jandarm român, alcoolicul și femeia. În cazul primelor trei personaje explicația rezidă din faptul că interesul economic prevalează în vederea sudării legăturii culac – popă – fostul jandarm – alcoolice. În lucrarea lui Mihail Iv. Kalinin intitulată *Țăranilor scrisoare despre realegeri în sfaturi* apărută la Editura de Stat a Moldovei în 1931, autorul atrage atenția în legătură cu următorul aspect: „Sub flagul religiei, păzirea traiului familial, burghezia o leagă pe femeie la hornul casei și prin nenumăratele obiceiuri vechi se stăruie să întărească domnia ei, privilegiile (drepturile) ei” [27]. În consecință, femeile riscau să devină susținătoare fidele „politicii” promovată de culaci. O caricatură care reflectă aceste temeri manifestate de bolșevici a fost publicată în ziarul *Drumul socialist* [28] în plină febră electorală de alegere a membrilor sovietelor sătești. Un culac bine îmbrăcat este dus pe brațe de cele patru personaje amintite anterior. Totuși, mesajul caricaturii caută să scoată în evidență faptul că țăranii bogați erau sprijiniți cel mai mult de alcoolici. Culacul din caricatură este așezat pe umerii bețivului, popa, fostul jandarm și femeia doar îl sprijină pe acesta ca să nu cadă. Autoritățile sovietice urmărind în felul acesta să pună pe același taler al balanței sociale cei doi poli ale extremelor – culacul (simbol al bogăției, prosperității, avariției, capitalismului etc.) și alcoolicul, atributele căruia sunt: depravare, degradare, sărăcie, mizerie.

Considerăm că autorul desenului a urmărit printr-o astfel de manieră reprezentativă să umilească persoana țăranului înstărit din RASSM.

Concluzii

Conchidem asupra faptului că presa scrisă din RASSM care a fost difuzată în primii 8 ani de existență a republicii, a constituit o armă eficientă a bolșevicilor îndreptată împotriva unor anumite categorii sociale etichetate ca *dușmani de clasă* (în cazul de față – culacul). Instrumentul prin intermediul căruia sovieticii au reușit să provoace tulburări sociale în mediul rural au fost caricaturile plasate în ziarele timpului. Dat fiind faptul că numărul analfabeților îl depășea cu mult pe cel al cărturarilor, elementele grafice vizuale au fost mult mai eficiente decât pasajele textuale. În cadrul studiului autorul a surprins diferite categorii de culaci care, în viziunea autorităților de la Moscova reprezentau elemente periculoase pentru societate: *culacul cămătar*, *culacul capitalist*, *culacul corupător*, *culacul profitor* etc. Nu în ultimul rând, ne vedem nevoiți să oferim răspunsul la întrebarea: Au existat în perioada anilor 1924 – 1932 culaci moldoveni în RASSM? Analiza caricaturilor demarată în conținutul prezentului studiu demonstrează că în stânga Nistrului nu au fost atestați culaci moldoveni. Materialul cercetat nu a scos în evidență detalii sau trăsături distinctive țăranilor înstăriți de naționalitate moldovenească. Imaginile tematice au reliefat cu totul alte caracteristici, acestea fiind specifice moșierilor și moșicilor ruși din secolele XIX-XX și, în ultimă instanță, au fost depistate două reprezentări faciale ale cazacilor. În consecință, au intrat sub incidența ordinului 00447 din 30 iulie 1937 intitulat „Cu privire la operațiunea de represiune asupra foștilor chiaburi, criminali și alte elemente antisovietice” sute de țăranii moldoveni din RASSM care nu se încadrau în tiparul *dușmanului de clasă*.

Referințe bibliografice:

1. Bulicanu, V. *Umorul și satira în creațiile jurnalistice moldovenești*. În: Creativitatea în jurnalism, 2018 [Citat 27. 03. 2022] Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/97-107.pdf
2. Chirtoagă, I., Jarcuțchi, I., Negru, E. *O istorie a regiunii transnistrene din cele mai vechi timpuri până în prezent*. Chișinău: Civitas, 2007, p. 280.
3. Negru, E. *Politica etnoculturală în RASS Moldovenească (1924-1940)*. Chișinău: Prut Internațional, 2003, p. 71.
4. Burlacu, V. *Formarea și evoluția RASS Moldovenească (1924-1940)*. Chișinău: Agenția pentru știință și memorie militară, 2021, p. 339.
5. Cașu, Ig. *Dușmanul de clasă: Represiuni politice, violență și rezistență în R(A)SS Moldovenească, 1924-1956*. Chișinău: Cartier, 2015, p. 45.
6. Ilie, O. *Colectivizarea și lupta de clasă în caricatura din presa vremii, 1949-1959*. În: Muzeul Național, 1/2005, pp. 389-412.
7. Chirvăsuță M. *Caricatura, lirica și afișele electorale ca forme ale confruntărilor partizane în alegerile generale din 1937 din România*. În: Studia Politica: Romanian Political Science Review, 2018 [Citat 30. 03. 2022] Disponibil: https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/60114/ssoar-sp-rpsr-2018-3-chirvasuta-Caricatura_lirica_si_afisele_electorale.pdf?sequence=1
8. Zața, E. *Caricature as a creative work for its creator and viewer*. În: Limes Borderland Studies, 2012, [Citat 30. 03. 2022] Disponibil: https://www.researchgate.net/publication/254252743_Caricature_as_a_creative_work_for_its_creator_and_viewer

9. Corbul, V., Burada, E. *Uragan asupra Europei. Vol. II*. București: Adevărul Holding, 2009, p. 76.
10. *DEX – Dicționarul explicativ al limbii române*. București: Univers Enciclopedic Gold, 2016, p. 990.
11. *Cervonii Oraci*, nr. 18, 1926, p. 1.
12. *Cervonii Oraci*, nr. 22, 1926, p. 3.
13. *Plugarul Roș*, nr. 7 (179), 1927, p. 2.
14. *Plugarul Roș*, nr. 93 (172), 1926, p. 3.
15. *Plugarul Roș*, nr. 96 (130), 1926, p. 2.
16. *Plugarul Roș*, nr. 97 (131), 1926, p. 3.
17. *Plugarul Roș*, nr. 98 (132), 1926, p. 4.
18. *Plugarul Roș*, nr. 132 (166), 1926, p. 2.
19. *Plugarul Roș*, nr. 41 (176), 1927, p. 2.
20. Ленин В. И. *Полное собрание сочинений. Том 45*. Москва: Издательство политической литературы, 1975, с. 370.
21. *Plugarul Roș*, nr. 13 (185), 1927, p. 2.
22. *Plugarul Roș*, nr. 20 (192), 1927, p. 2.
23. *Plugarul Roș*, nr. 44 (507), 1930, p. 1.
24. *Moldova Socialistă*, nr. 31 (587), 1930, p. 3.
25. *Moldova Socialistă*, nr. 34 (590), 1930, p. 3.
26. *Drumul socialist*, nr. 12 (15), 1931, p. 5.
27. Kalinin, M. (*trad. Markov N.*) *Țăranilor scrisoare despre realegeri în sfaturi*. Tiraspol: Editura de Stat a Moldovei, 1931, p. 42.
28. *Drumul socialist*, nr. 4 (7), 1931, p. 2